

Dies d'un viatge per mar

per Josep Marí

12-IX-87

COMENTARI SOBRE EL TURISME A PROPÒSIT DE L'ILLA DE CAPRI

El turisme estiuec damunt la nostra mar Mediterrània avui en dia és més aviat una desventura. Vull dir l'acte pur de fer turisme —de recrear-se en la contemplació de cada petit món, d'entrar només que sigui superficialment en la cultura i el tarannà dels pobles—. I ves per on n'és la causa el mateix turisme —o sia la gent, les masses, que són en proporció desmesurada a les contrades de més predicament—. M'imagín que aquest és un procés irreversible i que, si més no, la terra i els seus béns ja no són tan incompartibles tot i que la qualitat de la seua possessió sigui efimera, gairebé només material de sedimentació en algun vague racó del pensament.

En aquesta avinentesa he volgut fer una concessió a un dels tòpics més famosos del turisme mediterrani. No he tornat a Nàpols ni a Pompeia. He optat per la novetat —no per imaginada deixava de ser-ho—, de l'illa de Capri, i certament no me n'he endut cap sorpresa. L'illa, menuda i impulsiva, és un jardí magnífic, atapeït i vertiginós. Al seu cim, Anacapri és sobretot el pretext d'una esplèndida excursió per una carretera costeruda i tortuosa que ens va oferint panoràmiques d'un blau intens vora els penya-segats tacats de verdors de bosc i de jardins i de blanques vil·les que s'escampen des del port i des de Capri. Quan som a Anacapri, si no és que un vulgui comprar alguna cosa horrenda de record —aquests records són pertot arreu iguals: horrends— ja no té altra feina que reprendre la carretera, després de contemplar una vista més enlairada de l'illa.

És odiós, per tan ben instal·lat en tots els itineraris, el negoci dels guies en combinació amb les botigues per a turistes. Potser més que combinació —terme suau i discret— és un setge fiscal. Els guies controlen molt bé el que compren els turistes de la seua jurisdicció; i després deuen passar-ne la factura al botiguer.

Et pots morir de fàstic esperant que la gent faci les seues compres, generalment absurdes, i quan et duen al lloc que és realment de veure, interessant com a aglomeració urbana de carrers alegres, per bé que estibada de visitants agitats, has d'anar, com diuen, escopetejat, patint de nervis de por que no et deixin els cordials i minúsculs autobusos que t'han de portar a l'embarcament. Tot això és molt lamentable.

Un dels guies, petit, de veu potent i ardorosa, pentinat a la Yul Brinner, al temps que vigilava les maniobres dels autobusos, entre el ramat de turistes indiscolinats, con-

tava que diàriament desembarquen a Capri uns seixanta-mil turistes. No sé si això és un fet real; en tot cas és bo de creure, i és una barbaritat absoluta. L'illa de Capri i els seus dotze mil habitants deuen ressuscitar quan torna el temps de la fresca.

Una llanxa enorme de patins ens retorna al port de Nàpols, mentre la península de Sorrento, a estribord, guarda en la tarda calitjosa un ressò de paisatges sumptuosos, d'una bellesa sense apellatius.

D'UNA LLUNA TRISTA

Aquesta lluna que ara veig minvada, avara de llum i trista, enganxada en un cel greixós de núvols informes, em fa pensar en un poema ignot i potser no escrit. No és una lluna gens convencional. Sembla com una llauna vella il·luminant amb prou feines un raconet de rebost. Damunt la soledat ampla i llisquent de la mar, els reflexos pixosos just remouen un triangle malgirbat de fosforescència. Una fosforescència rovellada que en res no s'assembla a les argentades resplendors.

13-IX-87

EXCURSIÓ A TAORMINA

Sicília! Un vell desig m'hi duia, bé que fos solament per unes hores. Catània, negra en parets de lava que tenen contrapunt en blancs marcs i cornises, ens ha rebut amb tot el sol de llevant càlid i dolç, sobre la mar immòbil. Quina sorpresa per a qui no esperava res altre que una ciutat grisa i portuària. Caldrà recórrer-la amb calma algun dia en una estada exclusiva a Sicília.

Després vénen les múltiples verdors de la plataforma de l'Etna, que neixen ran de mar i s'enfilen per tot l'altiplà. Sucosa riquesa de tarongerars i llimoners, guanyada en ostentosa elegància per xiprers i palmeres i algunes araucàries.

En veure aquest immens oasi —tan divers d'aparença i tan indefectiblement verd—, costa molt d'imaginar-se una Sicília menys dotada, resseca i crustàcia. És clar que l'illa, sent com és la més gran de la Mediterrània, té prou lloc per arrecerar fortuna i per escampar, si tant li plau, pols i misèria.

Els cims de l'Etna s'esvaneixen en l'espessor daurada del matí, però més prop la mar dibuixa un seguit de badies extasiades en el blau diluït del sol ixent. La carretera ressegueix aquestes vistes plàcides entre hortada i jardins, a certa altura; després baixa arran de platja i reinicia un ascens, ara superb, amb marrades punxegudes

Taormina, un autèntic regal per a l'esguard àvid del turista.

que poden fer agosarada la conducció de certs artefactes. Arreu hi ha vil·les, senyorívols palaus acarats a la mar, buguenvil·les de color bisbe entreteixides amb excelsos xiprers de fruits groguencs... L'autocar s'atura. Som a la fabulosa ciutat de Taormina, edificada a la falda del mont Tauro, del qual pren el nom. Taormina té guarnides les espatlles d'un magne teatre grec excavat a la roca. Però, de la seua època inicial, ja no en queda gaire cosa. Els romans el transformaren profundament a partir d'altres exigències i, sens dubte, d'altres modes. Si en època grega el teatre era una gran conquilla abocada visualment cap al prodigiós litoral, els romans varen cegar el paisatge, avui quasi de bell nou al descobert per l'efecte dels segles.

El caparrot on s'excavà el teatre produeix dues vessants: una cap al nord i l'altra cap a migjorn. Totes dues poblades de cases i de vegetació. A la part de migjorn queda Taormina, protagonitzant un autèntic regal per a l'esguard àvid del turista. Tot l'arc del teatre queda als nostres peus, i més enllà dels marbres i dels maons antics, els terrats vermellors de Taormina, les seues cases de color ocre, els espais ombrosos que els xiprers senyalen amb una fermesa admirable. Els antics sabien fer les coses. No és possible d'imaginar l'actual i medieval Taormina sense el poder subjuguador de l'antic teatre.

14-IX-87

EN ALTA MAR

Navegació en alta mar. Migdia lluminós i transparent.

Des del pont superior hom domina una mar que només té acaball en ella mateixa. La rodona de blau és extensíssima i res no la destorba. Ni un alè de vent. Res. L'Eugenio navega cap a Alexandria, cap a l'est, amb còrpora grossa, adusta i displicent. Aquest vaixell és un animalot desmesurat per a una mar que s'ha adormit a l'afalac del sol, immòbil, plena de quietud. El sol escalfa les baranes de fusta envernissades, que fan tan agradable el repòs dels braços i del tors, quan la mirada es perd en els espais, més grans encara, de la imaginació. La mar que ens abraça tot al voltant, des d'horitzons diàfans però també remots, ens fa sentir la importància incontestable de la soledat positiva, la que ens posa, clar i ras, davant nosaltres mateixos, i estén l'acta de la nostra condició minsa, limitada i etèria. Vet aquí la cosa positiva, car un cop assumida la insignificança d'un home enmig de l'univers, comença a ser possible una certa confortabilitat, allò que inconscientment solem anomenar felicitat.

Però tornem on érem, al nostre esguard escampat per una mar real i tangible, inundada de llum zenital davant l'orla d'estribord. Mar lluent, perlada, apagada de blaus, brillosa de sol desfet. A popa, el deixant escumós, que no és una clenxa del tot dreta, separa els dos hemisferis mariners. Damunt el cel que s'ajunta amb les aigües, un fum esgrogueït repetirà al seu vol la ruta de la nau. Pel costat de babord les blavors s'accentuen, profundes a la vora, lluminoses i vives si s'allunyen, matisades i humils molt prop de l'horitzó, elèctriques pels límits.

Un fragment
de Sicília
des de dalt
del teatre de
Taormina.

DIGRESSIONS DE VIATGE

Qui s'embarca en un creuer sol pagar cara la tranquil·litat, la vida còmoda, la folgança burgesa, l'excursió desganada. Jo no em perdon gaire les contínues temptacions d'una vida decadent, però reconec que de mica en mica em faig més indulgent amb aquest pecat. No hi ha dubte que els dies de navegació t'aïllen de maldecaps, de feines enutjoses, de la rutina del treball i de les relacions, però convé tenir en compte que el viatge no es converteixi en una altra rutina. Bé que sigui divagant i una mica indolent, però no que sigui rutinari. Per això és bo anar una mica contra corrent d'allò que el programa diari ens ofereix. Em pareix més interessant i creatiu l'eventual avorriment fora de la manada que no la diversió perquè toca divertir-se. És clar que un no ha de rebutjar aquelles coses que de debò li plaguin, sempre, emperò, tot considerant la disposició i la voluntat sobirana de cada u. Si a casa nostra ja solem funcionar per la pròpia dinàmica de l'entorn, pot resultar saludable, en el viatge, funcionar pels impulsos individuals de la imaginació i del discerniment.

D'UNA LLUNA FREDA

He passejat amunt i avall de la coberta Lido. Ara i adés s'hi encreuaven, més que figures, ombres. La celistia es pronunciava amb la neta alenada del vent. Nit de profunds estels, molt freds, de resplendor invariable. La lluna, de perfil guillotinat, era un veritable mirall, impol·luta i distant. Les dues puntes alçades per amunt, com un bessol nu, com una barca suspesa...

15-IX-87

ELS VENEDORS DE CAPELLS

A penes heu posat els peus a terra, una allau d'egipcis us ofereix capellots de tela blanca. Com és la norma del bon

comerç ambulant, el preu de les coses es fa a mitges entre l'oferent i el possible client, però s'ha d'anar viu, que no us endossin un producte per un preu deu vegades superior al de sortida, aprofitant-se de qualsevol badada. A mi m'han ofert el barret per «duemila lire», que és gairebé regalat, i això m'ha estalviat el tràmit enutjós i resignat del regateig. Però heus ací que en obrir la cartera no duia bitllets petits —vull dir de mil o dues mil lires— i podia ser una complicació que em tornassin el canvi de deu mil lires. L'àrab, molt astut, ho ha resolt de pressa fent-me veure que amb dos bitllets de deu mil lires es feia el compte just. He pensat que per aquest preu em tocaven deu capells i que jo també els havia vist venir. No he tolerat l'estafa i m'he quedat sense capell, un article, per cert, ben recomanable en un país d'arena i batissol com és Egipte.

D'ALEXANDRIA AL CAIRE

Alexandria, situada arran de mar, a ponent del delta del Nil, és la ciutat més mediterrània i *europaea*, si se'm permet el terme, de les ciutats egípcies que jo he visitat. Té un urbanisme relativament ordenat i és l'únic lloc del país on he vist agranar una voravia —alguns altres nuclis, per poder-la escombrar, n'haurien de tenir—. Això ens parla d'una higiene urbana considerable, atesa la brutícia i el tarquim que excel·leixen a bona part del país. No podem oblidar, tanmateix, la situació privilegiada d'Alexandria, que té al darrera, exuberant i arranjat, l'extens delta resistint-se a la irrupció del desert. D'altres ciutats —el Caire, una d'elles— limiten a la rodona amb el desert. Deu ser avorridor mantenir una netedat discreta en un lloc que una bufada de vent pot transformar en terreny apte per a camells.

El guia que ens acompanya diu que parla cinc idiomes. Quina destrossa que fa del castellà! Quan vaig venir per primera vegada a Egipte, fa poc més de dos anys, vàrem tenir un guia d'una cultura acceptable, que parlava un castellà intel·ligible. A aquest d'avui, jo dubt que els seus l'entenguin. Un dels cinc idiomes que domina és el japonès. Pobres japonesets! Me'ls imagin ben vestits, amb ulleres, bloc de notes a la mà i màquina en sarró, agermanats, iguals, pollulant com pollets entorn de la lloca, no entenent res de res ni què fan en aquest país tan aspre. Se'n deuen passar un fum. Les autoritats haurien de vigilar que certs guies no poguessin exercir impunement la seua professió —no tantes gràcies a AHà i més ofici—, perquè el viatger s'emporta una impressió deplorable d'Egipte, que potser no és en consonància amb una realitat que una informació ponderada podria, tal vegada, millorar. Una nació de pocs recursos, deprimida, que no brinda gaires signes externs de voluntat i entusiasme, s'hauria d'ajudar a ella mateixa amb una mica més d'intel·ligència.

L'excursió cap al Caire és per la carretera del desert; la del delta, rica en aigua i hortada, faria el trajecte massa llarg. Jo no conec altre desert que aquest que ho és per antonomàsia, el Sàhara, i he de confessar que no m'ha commogut en cap moment. El fet que s'hi organitzin llargues expedicions fa pensar que per ventura —tan vast i aclaparador com és— presenta fabulosos indrets, més matisats de to i diversos de textura. En tot cas jo en tenc les reserves pròpies. Puc assumir la bellesa del desert quan guaita entre la frescor del verger, de l'oasi. Però se'm fa

quasi inconcebible la bellesa d'un ermàs absolut, de color de sèpia, monòton i exasperant, sota la set del cel. Altra cosa són les fotografies.

La meua ermofòbia s'inscriu sobretot en el tacte, en l'escarrufiment que em produeix la simple suposició de la pols, de l'arena entre els dits, bé i que siguin dels peus. Aquesta aversió fisiològica m'ha fet renunciar sovent als arenals costaners. El sol es pren tan bé mateix damunt les roques, i les aigües que s'hi arreceren solen ser més higièniques. Tot i això, som un enamorat incondicional de la plasticitat visual d'un paisatge sorrenc, tacat de brins i d'algues a la vora de qualsevol Mediterrani.

L'entrada al Caire és pel cantó de les piràmides, quan el migdia bull implacablement. Després d'un dinar acurat i lleuger, la visita del Museu Egipci. Aquest ja és un plat més mal de digerir, si hom considera el tresor fabulós que guarda, tan monstruosament explicat pel guia. Si hom ha anat penetrant gradualment, a través de la visita reposada als llocs més importants dels trenta segles de cultura faraònica —Abu Simbel, Filé, Luxor, Karnak, les valls dels Reis i de les Reines...—, és en millors condicions de comprendre vagament les peces, atapeïdes, exòtiques i unimaginables que el museu, més que exhibir, amuntega. Quin dispendi desmesurat de riquesa i tanmateix quin mal gust tafarrenc! El món egipci antic enlluerna més per la seua sumptuositat, pel seu embalum, per la seua espessa i ostentosa artesania que no per un sentit de la mesura i del bon gust. Quin tresor, fet i fet, tan poc commovedor constitueix la mudança cap a l'altra vida del jove Tutanka-

mon. M'enlluerna, em deprimeix i no me'n puc fer raó. Però no m'emociona. No em colpeix. No em subjuga. Només em provoca.

Les coses de l'egiptologia són molt enrevessades, massa denses, massa lates en el temps i l'espai. Hi ha tota una enginyeria com a suport, una tècnica, una saviesa freda i calculadora, una economia, una religió fetitxera i panteïsta, tot un misteri turmentós i tumultuós per a una ment simple i pedestre com la meua. I el ritu de la mort? M'esgarrija sols de pensar amb quanta fe —o amb quanta certitud— s'enduen la moblada a la fossa, recinte clos i hermètic, d'on ni els més eteris esperits no podien prendre vol. Una olor desagradable d'ungüents encartonats, de roba consumida, de sargantana morta, embolcalla les urnes de les mògies, revestides de pols mil·lenària, preservades amb ignorada alquímia per a l'eternitat.

D'aquest museu importantíssim i desgalitxat, refrescat ara i adés pel ventijol urbà que brunzeix a les altes finestres i remou les aromes decrepites de les fustes àuries i policromades dels mobles de Tutankamon, jo escolliria —la salvaria si arribava el cas— la talla impressionant, serenament avançada, gairebé piadosa de *l'Alcalde*. Colpidora soca humanitzada, trèmula d'emoció i de sentiment, vivint per a nosaltres, respirant pels descendents clivells, testimoni remot d'un paisatge més tendre, d'una vida que en res no s'assemblava a la vida prepotent dels déus.

JOSEP MARÍ

El món egipci, tot un misteri turmentós i tumultuós per a una ment simple i pedestre com la meua.

